

est Ecclesia. Quarto denique, quoniam nulla ratio est, cur satisfactions uni alicui anime per intentionem satisfacientis applicatae, aut illi non prosint magis, quam aliis, aut aliis ullo modo prosint. Neque similitudines illarum præpositivi aliquid efficiunt, non enim si-

miles sunt indulgentia, vel suffragia particularia lucernæ, vel lectioni, sed potius summa pecuniarie, quæ ita datur in liberationem alicujus debitoris ab ære alieno, ut per eam non possint debitores alii liberari.

DE INDULGENTIIS

LIBER SECUNDUS

Disserruimus hactenus de indulgentiis scholastico more, tum ut Catholicis satisfaceremus, tum ut futura disputationis fundamenta jaceremus. Volumus autem questiones scholasticas a disputatione adversus haereticos separare, ne cogerentur Catholici, aut haeretici omnia legere, sed liberum esset unicuique quod vellet eligere. Igitur respondebimus primum iis, quæ Martinus Lutherus adversus indulgentias in assertione articulorum suorum scripsit. In qua re breviores erimus, quoniam sunt ea omnia a Joanne Roffensi, beate memorie viro, diligentissime confutata. Deinde excutiemus ea, quæ Joannes Calvinus in Institutione sua, doctrina Catholica de indulgentiis objecit. Tertio breviter refutabimus nugas Tilmanni Heshusii. Ad extreum respondebimus Martino Kemnitio, qui præter ceteros copiose de indulgentiis disputavit in examine postremæ sessionis Concilii Tridentini.

CAPUT PRIMUM.

Refutantur argumenta Lutheri contra indulgentias.

Martinus Lutherus heresiarcha nostri seculi a reprehensione indulgentiarum sectam suam auspiciatur est, et quod mirum videri poterit, ita per quosdam gradus ad summum impietatis ascendiit, ut non animadverterit majori se licetis aditum patere esse, quam ea esset, ob cuius repressionem cum Catholicis Doctoribus contendere atque altercari, et libris, et sermonibus copit. Nam cum Albertus Card. et Archiepiscopus Moguntinus præpositus esset a Leone X Pontifice Maximo indulgentiis quibusdam per Germaniam prædicandis, scripsit ad eum Lutherus epistolam, in qua notabat errorem illorum, qui usque adeo indulgentiis confidebant, ut securos se de salute sempiterna esse arbitrarentur, si numquam argenteum in arcem, juxta prescriptum indulgentias conjectissent. Refellit autem hanc nimiam

confidentiam eo potissimum argumento, quod ne ipse quidem habitus gratia justificantis a Deo cordibus nostris infusus certos nos reddere possit de salute æterna obtinenda, cum Apostolus jubeat, ut cum timore et tremore salutem nostram operemur. Deinde paulo post longius progressus, edit resolutiones de indulgentiis, et mox libellum pro iisdem resolutionibus, in quibus docuit, indulgentias esse pias fraudes Matris Ecclesie, quæ promissionem indulgentiarum excitat filios suos ad opera bona, cum tamen indulgentiae non remittant penam debitam in judicio Dei, sed solum in judicio ecclesiastico, et simul addidit, thesaurem meritorum Christi non esse in potestate Pontificum, neque expendendum in re tam vili, ut est expiatio a pena temporaria. Ita progressus est a reprehensione abusuum ad reprehensionem indulgentiarum. Sed neque hic substitit. Nam cum Leo X Pontifex hanc novam Lutheri doctrinam improbasset, scripsit ille continuo librum de captivitate Babylonica, in cuius libri principio docuit indulgentias non esse pias fraudes Matris Eccle-

sia, sed meras Pontificum imposturas. Ad-didit etiam mox librum alium, in quo asseruit, ac defendit omnes articulos a Leonis X improbatos. Atque in eo libro affirmavit, indulgentias nihil esse, et si quid essent, non fore utilles, sed perniciose, cum libereri homines ab operibus bonis; non esse necessarias, vel expetendas, nisi publicis peccatoribus, inertibus et desidiosis, quibus publica pietentia esset imposita, quam peragere nollent. Denique asseruit nullum esse purgatorium, nullam requiri satisfactionem post culpam remissam, sola fide homines iustificari et liberari ab omnī debito culpa et poena. Itaque incidit in eum abusum, quem initio reprehendit, vel potius in alium longe majorem. Agre ferebat enim initio, quod homines injecto in arcum argenteo nummo, ei indulgentia suscepta, securos se de salute eterna esse conferant. Ipse autem etiam sine nummo argenteo securos omnes reddidit de justificatione et salute. Neque nullus unquam tam amplius indulgentiam promulgavit, quam Lutherus, qui sine illo pientiae labore, sine ullis operibus bonis, culpas omnes, et penas sola fide remisit: si tamen ea indulgentia, et non potius licentia, et vere impia fraus, et impostura dicenda est. Ea vero quae profert ad suum dogma stabilendum in assertione articuli 17. et sequentiū, tam sunt inepta, et parum inter se connexa, ut vix ad argumenti formam revocari possint.

Prima igitur objectio ejusmodi est. Merita Christi sunt res sacrae, et vivae, cum corda justificant; indulgentiae autem non justificant, sed solum remittere dicuntur debitum penae temporalis: igitur indulgentiae non possunt fundari in thesauro meritorum Christi. Responsio. Merita Christi sunt res vive, et sacra, sed non solum justificant corda, verum etiam satisfactoria sunt pro reatu penae tum sempiternæ, tum temporarie. Quocirca non est mirum, si in meritis Christi fundari possint non solum sacramenta quae justificant abluunt maculas culpæ, sed etiam indulgentiae, que applicando satisfactionem Christi, expiant reatum penae. Porro Christi merita, seu potius Christi passionem, non solum fuisse meritorum, sed etiam satisfactoriam probamus ex eo quod scripsit Ioseph. cap. lxxi. (Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit,) et S. Joannes in priore epist. cap. ii. (Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro no-

stris autem tantum, sed etiam pro toto) Lutherus vero non probavit, Christi passionem non esse satisfactoriam, quod tam probare debuit, si quid efficere voluit. Secunda objectio. Blasphemia est, rem tam sacram, ut sunt merita Christi, in sordidum opus mortis ponere. At pena temporalis, est sordidum opus mortis; igitur blasphemia est, Christi merita collocare in expiatione penae temporalis. Responsio. Quare Lutherus vocet sordidum mortis opus temporalem penam, non facile divinarem, nisi forte, quia reatus penae fructus est peccati, quod est mors anima, ita nominare placuerit. Sed quæcumque sit causa hujus appellations, certe non est sordidum, sed gloriosum liberare hominem a sordido mortis opere. Nam quid sordidius, et deterior peccato? et tamen non est sordidum Christo, sed valde honorificum esse agnum Dei, qui tollit peccata mundi, multo igitur minus sordidum erit expiare reatum penae, cum non sit sordidum expiare reatum culpe. Quare non est blasphemia, sed gloria predicatione dicere: Christi merita sacrosancta ejus esse virtutis, ut omnia peccata, et peccatorum reatus omnes eluere, et expiare valent.

Tertia objectio. Merita Christi sunt omnibus necessaria ad salutem, et ideo tenentur omnes querere, ut sibi ea merita applicentur. At indulgentiae non sunt necessaria ad salutem, neque tenentur Christiani ullo precepto ad eas suscipiendas: non igitur fundantur indulgentiae in meritis Christi. Responsio. Merita Christi partim sunt omnibus necessaria, partim non necessaria, sed utilia, atque posterior modo ad fundamentum indulgentiarum pertinent. Nam quod attinet ad gratiam justificationis oblinians, sine qua nemo salvus esse potest, sunt Christi merita omnibus necessaria, et ideo tenentur omnes divino precepto curare, ut sibi ea merita per Baptismum, vel, si post Baptismum a gratia Dei exciderint, per sacramentum Penitentiae applicentur, et hoc modo fatemur non pertinere ad fundamentum indulgentiae Christi merita. At si quis post gratiam reconciliationis adaptam adhuc sit reus laudea penae temporalis, is non necessario egere meritis Christi, ut per ea reatus ille simpliciter condonetur, non quod sine meritis Christi possit reatus penae simpliciter condonari, sed quia poterit ipse non requirere tantam liberalitatem, contentus ipse suis laboribus, et penis, vel in hac

vita, vel in purgatorio satisfacere Deo, cooperante semper Christi merito, et gratia, tam utilissimum illerit, si Christi merita ita sibi per indulgentias applicentur, ut sine propria satisfactione continuo reatus ille solvatur, et hoc modo negari non potest, quin merita Christi pertineant ad thesaum, et fundamentum indulgentiarum: quamvis ut nemo cogitur suspicere indulgentias, ita nemo cogatur dare operam, ut debitum temporalis penae, Christi passione et meritis sine labore proprio compenserat.

Quarta objectio. Nullis Scripturae sacra testimoniorum thesauros indulgentiarum comprobari potest, sed sola constitutione Clementis VI, que incipit, Unigenitus. Non igitur satis firma sunt que de indulgentiis traductor. Responsio. Jam supra ostendimus in priore libro indulgentiarum thesaum non carere fundamento Scripturarum sanctorum. Sed quamvis nulla testimonia Scripturarum haberemus, non propterea sola Clementis constitutione niteremur. Neque enim Clemens ex proprio capite thesaum excoegitavit: sed ex antiqua traditione, ex Ecclesiæ sensi, ex Theologorum communis doctrina, et consuetudine veterum Pontificum didicisti, quod de thesauro docuit, et auctoritate apostolica confirmavit. Denique etiam nisi nihil certi de thesauro indulgentiarum (quod tamen minime concedimus) ante constitutionem Clementis habuissent, satis tamen certi redederunt de thesauro hujus veritate ex Clementis Pont. Maximi declaratione. Ipsum enim toti Ecclesia datum a Deo magistrum et doctorem esse scimus, cum illius sedem teneat, cui proprium dictum est: *Pasc oves meas* (1), Joan. xxi. Sed de hac re salis multa in aliis nostris libris, ut præsentis lib. iv. de Summo Pontifice cap. 3. scripta existant, que hoc loco repetenda non sunt.

Quinta objectio. Penæ, que peccatum sequuntur, non possunt ullo modo remitti, sed velim, non nullum, tolerandas sunt: igitur indulgentiae, que dicuntur esse remissiones penarum, nihil omnino sunt. Probat Lutherus antecedente hujus argumenti ex eo, quod pena peccati Adamo, et toti generi humano inficta, est labor, et mors; quam penam certum est per indulgentias tolli non posse. Sic etiam Deus in Psalm. lxxxviii. dicit: *Si peccaverint filii tui, visitabo in virga iniurias eorum* (2). At Papa hanc

(1) Joan. XXI, 17. — (2) Psalm. LXXXVIII, 33.

virgam per indulgentias avertere non potest. Sic Apostolus ad Hebr. xii. dicit, nos a Deo iudicari, et corripi, ut non cum hoc mundo damnemur. Istam vero disciplinam, et correptionem indulgentie non tollunt. Responsio. In libro superiore demonstravimus, per indulgentias non remitti penas naturales, id est, que sequuntur origine peccatum, et toti generi humano sunt communes: sed penas dumtaxat, que sequuntur peccata personalia, et eas non omnes, sed eas tantum, quarum sumus rei in foro pientiariorio, non autem eas, quas debemus in foro externo. Porro penae, quarum fit mentio in Psalm. lxxxviii, et in epist. ad Corinth. et ad Hebr., ad forum exterum pertinent, infliguntur enim a Deo tamquam Judge, in externo, et criminali foro. Nam si non potest indulgentia tollere penam, qua præter aliquem multebat ob furtum, vel homicidium, quanto minus dolere poterit eam, quam Deus ipse aliquid diceret? Quam igitur, inquit, penam tollit indulgentia? Illam que in foro pientiariori infliguntur, que voluntarie adimplentur, ad quam implendam non cogimur nisi timore Dei, et stimulo conscientiae. Hæc enim est, per quam Domino satisfacimus, et cui succedit, nisi in praesenti Domino satisfiat, purgatori penam. Quamvis illud etiam negari non debeat, satisfieri quoque Deo per flagella ab ipso immissa, quando libenti animo tolerantur, sicut etiam interdum per penam sponte susceptam prævenimus manum Dei, et flagella ejus avertimus, ut exemplum Nilivitarii doceat, quod habetur apud Iohannem prophetam cap. ultimo.

Sexta objectio. Indulgentiae dicuntur remittere penitentias injunctas; at ille sunt opera bona, videlicet jejuna, eleemosynæ, preces, et similia: igitur indulgentiae noxiae sunt, non salutares, cum a bonis operibus nos impedianter. Responsio. Indulgentiae remittunt penitentias injunctas, non quatenus sunt opera, sed quatenus debitum eas implendi retardare nostrum ingressum in vitam eternam, si forte ante illorum impletionem de vita nos exire contingere. Itaque Ecclesia dum largitur indulgentias, non prohibet studium penitentiarum, immo ad illud noshortatur et excitat, sed a reatu illo nos liberat, quo, ut diximus, impediri possumus

a regno coelorum citius obtinendo. Proinde vere salutares, et nullo modo noxiæ dicenda sunt indulgentia. Atque haec est summa objectionum Lutheri; nam ad singula ejus verba satis accurate Roffensis respondit, ut non sit opus aliquid addere.

CAPUT II.

Respondetur ad ea, quæ adversus indulgentias Joannes Calvinus objicit in libro Instit. cap. 9. n. 38.

Venio nunc ad objectionem Joannis Calvini. Et quoniam nemo (quod sciam) ejus sententias ex proposito disertuissent suscepit: respondebo ad omnia, que scripsit in Institutione cap. 9. a num. 38. usque ad 44. in quem locum concessit, que de indulgentiis dicenda sibi esse judicavit.

In initio igitur num. 38. more suo conviciis, et mendacis ludit. Primum enim scribit, non multum sibi laborandum esse in indulgentiis reflendens, cum ea sponte sua atque argumentis Lutheri, tamquam fortissimis armis concusse, ad inclinationem spectare incipiant. Deinde addit, eas tamdiu salvas constituisse, quoniam tam alta errorum nocte immersi fuerunt aliquot seculis homines, ut cum viderent, per indulgentias sibi emungi pecunias, que in scorta, et lenones absumentur, et a quaestu se palati deludi, tamen indulgentias summa veneratione exciperent, venerarentur, adorarent. Adjungit postremo, « ubi orbis sibi sapere aliquid permisit, indulgentias paulatim frigere, et congelascere copisse ». Sed primum Calvinii pronunciatum adeo falsum esse constat, ut numquam major fuerit indulgentiarum frequenter, numquam major devozione, numquam tam ardenter a populis Catholicis expeditæ fuerint, quam ab eo tempore, quo a Luther exagitari coepérunt. Hinc enim Tridentinum Concil. sess. 25. de Indulgentiis moderandis decretum edidit, et Clemens VIII Pontifex Maximus, qui nunc Ecclesiam regit, nimium desiderium indulgentiarum, et piam potentium importunitatem reprehendam esse prudentissime censuit. Argumenta vero Lutheri adeo levia, insulsa, inepta sunt, ut non videatur negligentius causam istam agere potuisse, si ex animo pravaricari volueret. Certe a doctis hominibus ita ridentur, ut per ea non everti, sed constituti indulgentias arbitrentur. At persuasi lamen Lutherus mul-

tis. Ita est, sed persuasit etiam alia multo absurdiora, et crassiora, quia viam latam aperuit, per quam carnales homines libenter ingrediuntur. Quomodo etiam Mahometes sine miraculis, sine sapientia, sine probitate vita, novam suam sectam quo licentiam magnam carni, ac sensibus daret, innumerabilibus hominibus persuasit.

Alterum Calvini pronunciatum in duobus peccat, primum enim tribuit errorum noctem aliquot seculis, in quibus doctrina de indulgentiis celebrior in Ecclesia fuisse videtur, videlicet ab anno millesimo ad millesimum quingentesimum. At certe secula ista ut caruerunt luce linguarum Latinae et Graece, ita luce doctrinæ, et sanctitatis mirifice fulserunt, ut nullis anterioribus seculis cedere videantur. Argumento esse possunt Concilia celeberrima singulis his postremis seculis acta, Lateranensis, Lugdunensis, Viennensis, Constantiensis, Florentina. Item viri sancti miraculi clarissimi, Bernardus, Dominicus, Franciscus, Antonius, Petrus Martyr, Vincentius, Bernardinus, Nicolaus Tolentinus, aliisque quam plurimi. Denique viri doctissimi, Anselmus, Hugo, et Richardus Victorini, Alexander, Albertus, Thomas, Bonaventura, Scotus, Henricus, Durandus, aliqui prope innumerabiles, ut omittam jureconsultos, medicos, historicos, qui scriptis suis, ista secula egregie illustrarunt. Deinde Calvinus abusus quaestuariorum in ipsis Pontificibus refert, cum apertissime constet a Pontificibus semper fuisse damnatos, ut perspicuum est ex decretis Innocentii III, in Concilio Lateranensi. Innocentii IV, in Concilio Lugdunensi, et Clementis V, in Concilio Viennensi. Ut at intelligent Calviniani, quam immerito de haec re Calvinus Pontifices reprehenderit, referam ad verbum partem decreti Clementis V, et Concilii oecumenici Viennensis. « Abusoribus [ita decretum incipit] quoniam nulli eleemosynam quaestores in suis proponunt predicationibus, ut simplices decipiunt, et aurum subili, vel fallaci potius ingenio extorqueant ab eisdem, cum in animalium cedat periculum, et scandalum plurimorum, viam, prout nobis possibile, precludere cupientes, iuxta statuta concilii generalis, diximus prohibendum distincte etc. ». Et infra: « Ad haec cum aliqui ex hujusmodi quaestoribus, sicut ad nostram audienciam est perlatum, non sine multa temeritatis audacia, et deceptione multiplici animarum, indulgentias populo, motu suo proprio

CAPUT III.

de facto concedant, super votis dispensent, a perjurii, homicidiis, et peccatis aliis sibi confitentes absolvant, male ablata incerta data sibi aliqua pecunie quantitate, remittant, tertiam aut quartam partem de penitentis injunctis relaxant, animas tres vel plures parentum vel amicorum illorum, qui elemosynas eis conferant, de purgatorio (ut a seruit mendaciter) extrahant, et ad gaudia paradisi perducant, benefactoribus locorum, quorum questores existunt, remissionem plenariam peccatorum indulgeant, et aliqui ex ipsis eos a pena et culpa ut eorum verbis utamur, absolvant, nos abusus hujusmodi, per quos censura vilescit ecclesiastica, et clavium Ecclesiae auctoritas ducitur in contemptum, omnimode aboleri volentes, ea per quoscumque questores fieri, vel attenuari de cetero districtus inhibemus ». Non igitur (ut Calvinus mentitur) a Papa, et suis bulligeribus quaestiones nundinationes de salute animalium exercerantur; paucis nummis salutis pretium taxabatur hac specie pecunie, qua in scorta et lenones, et commissatione turpiter insumerentur, emungebantur. Sed haec omnia tamquam manifesti abusus, a Pontificibus, et Concilii Catholicis reprehendebantur, et prohibebantur, ut etiam hoc tempore reprehenduntur, et prohibentur.

Tertium Calvini pronunciatum causam vere aperi omnia malorum, que Germaniae, et totius Septentrionis magnam partem miserere perdididerunt. « Dicit enim, cum orbis sibi sapere aliquid permisit, tunc demum copisse indulgentias frigere et congelascere, donec tandem evanescant ». Quid enim est, orbis sibi sapere aliquid permisit? nisi privati homines sapere voluerunt, contra praeceptum Apostoli Rom. XII. plusquam sapere oportere. Item nullo mittente, nullo vocante, officium sibi docendi desumpserunt. Oves contemplis pastoribus ad nova pascua progredi, equi servitoribus excessus per devia curare decreverunt. Haec igitur nova presumptio, qua unusquisque, Lutheru auctore, judecet se controversiarum omnium fecit, ac pastores et rectores a Deo positos in Ecclesia, juxta Apostolorum ad Ephes. IV. audiere contempsit, haec, inquam, est, que dissidiis, et heresis Septentrionem replevit. Sed illud tamen, ut initio diximus, falsum est, « Indulgencias frigere, et congelascere copisse, cum orbis sibi aliquid sapere permisit ». Quamvis enim serpente antiquo male oculi

CAPUT III.

Respondetur ad objectiones Calvini ex num. 39. cap. 9. Instit.

In sequenti numero, sive ut ipse vocare solet, sectione, Calvinus profitetur ipsas a indulgentiis, etiam absteras omni labe, id est, si nullo abuse, fedentur, nihil ^{et a} aliud nisi sanguinis Christi profanationem, Satanaque ludibrium, quo Christianum populum a Dei gratia, a vita, que est in Christo, abducant, et a vera salutis via averterant ». Gravissima haec est indulgentiarum accusatio, quam si Calvinus solidis argumentis comprobare queat, sine dubio causam obtinebit. Audiamus igitur probationem. « Quo enim, inquit, poterat fedius profanari Christi sanguis, quam dum negatur sufficere ad peccatorum remissionem, ad reconciliacionem, ad satisfactionem, nisi velut arescentis, et exhausti defectus aliunde suppletare, et sufficiatur? » Sed hoc non tam argumentum, quam mendacium est. Nullus enim Catholicon scripsit, Christi sanguinem non sufficere ad peccatorum remissionem, ad reconciliacionem, ad satisfactionem, nisi defectus eius aliunde suppletare. Debetus sane vel unum aliquem allegare, qui ita sentiret. Neque solum nemo Catholicorum id scripsit, sed neque scribere potuit, cum ipsi Clemens VI Pontifex in constitutione de thesauro indulgentiarum, quem proprie Calvinus oppugnat, et omnes theologi affirmant Christi sanguinem adeo pretii esse infiniti, ut vel una ejus gutta sufficere potuerit ad omnia totius mundi crimina expienda. Quod autem Calvinum fecellit, id fuit, quod Catholicæ docent in thesauro indulgentiarum confineri non sola Christi merita, sed etiam sanctorum. Sed non ideo adjungimus meritis Christi merita sanctorum, quasi illa non sufficient, sed ut

merita sanctorum, quæ illis supererunt, non sint otiosa, ut sancti hoc honore gaudent, ut efficacia meritorum Christi magis eluceat, que non solum per se possunt expiare peccata, et reatum peccatorum, sed etiam efficiere ut merita sanctorum vim habeant expiandi reatum poenæ temporalis. Quæ est etiam ratio, cur Deus voluerit, ut unusquisque nostrum propriis meritis coronam vitæ sibi acquirat, juxta illud Apostoli II Tim. II. *Non coronabit nisi qui legitime certaverit* (1): non quod Christi merita non sufficiant, sed quia id nobis utilius, et Christo gloriiosius est. Quemadmodum enim idem Deus instituit, ut secundæ cause non sint otiosa, sed cum ipsa prima causa ad res producendas convenient, quamvis prima causa sine secundis res omnes æque facile, ac perfecte efficiere potuisse.

Pergit Calvinus, et ex variis Scripturarum testimoniis probare nititur, Christi sanguinem profanari, si illi sanctorum merita adjungantur: « Christo, inquit, lex, et propheta omnes (teste Petro Act. x.) testimonium perhibent, quod per ipsum accipienda sit remissio peccatorum. Indulgenteria remissionem peccatorum per Petrum et Paulum, et Martyres largiuntur. Sanguis Christi emundans nos a peccato (inquit Joannes I Joan. 1.) Indulgenteria sanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablationem. Christus (inquit Paulus II Cor. v.) qui peccatum non noverat, factus pro nobis est peccatum, id est, peccati satisfactio, ut justitia Dei efficeretur in illo. Indulgenteria peccatorum satisfactio in sanguine Martyrum reponunt. Clamatibus Paulus, et Corinthiis testificabatur: I Cor. I. *Solum Christum pro ipsis crucifixum, et mortuum esse.* Indulgenteria pronunciant Paulum et alios pro nobis mortuos. » Alibi dicit, « Christum acquisivisse Ecclesiam suo sanguine Actor. xx. Indulgenteria aliud pretium acquisitionis in sanguine Martyrum statuunt. Una oblatione Christus consummavit in perpetuum sanctificatos, ait Apostolus Hebr. x. Indulgenteria reclamant, a Martyribus perfici sanctificationem, quæ aliqui non sufficeret. Joannes dicit Apoc. vii. *Sanctos omnes lavisse stolas in sanguine Agni.* Indulgenteria docent lavare stolas in sanguine Sanctorum. » Hæc ille, cui respondemus testimonia Scripturarum verissima esse, sed perpetram allegari: loquuntur enim de remissione

culpæ, ac præsertim lethalis, id est, de justificatione impii, et reconciliatione, per quam ex peccatoribus efficiuntur justi, quam accipimus in sacramentis Baptismi, vel Pœnitentie, ubi nullum locum habent merita sanctorum. Porro indulgentia non remittunt culpan, neque lethalem, neque veniale, sed solam poenam, eamque temporiam, cuius reatus inveniri potest in omnibus justificatis, sanctificatis, ablutis, sicut invenientur in Davide, cui post confessio[n]em peccati dictum est a Prophetæ Nathan II Reg. XII. *Dominus transulit peccatum tuum, verum tamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos nomen Domini, filius, qui natu[us] est tibi, morte morietur* (2). Non igitur indulgentia tribuum sanctis id, quod Scripture allegate tribunt Christo. Ac ut id planius fiat, exentiā breviter singula testimonia a Calvinio adducta. In Actis e. x. loquitur S. Petrus de remissione peccati, que habetur per fidem, et Sacramenta, sima quia nemo salvus esse potest. Nam ideo dictum est Cornelio ab Angelo: *Accersi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba, in quibus salvus eris tu, et universa domus tua* (3). Neque obstat, quod Cornelius in eodem loco dicitur fuisse vir justus et timens Deum, etiam antequam Petrum audiret. Nam (ut scribit S. Augustinus in lib. I. ad Simplicianum quest. 2.) justus erat Cornelius justitia quadam inchoata et imperfecta, sed non poterat salvus esse nisi crederet in Christum, et per Baptismum remitterentur ei peccata, et ipse incorporaretur Ecclesia. Nam ut idem Augustinus loquitur lib. I. de prædest. sanct. c. 7: « Si potuisset Cornelius sine fide Christi salvus esse, non ad eum aedificandum missus fuisset architectus Petrus. » De hac igitur remissione loquitur idem Apostolus, cum ait: « Huic omnes Prophetæ testimoniorum perhibent, quod per ipsum accipienda sit remissio peccatorum », de qua remissione falso Calvinus dicit: « Indulgenteria remissionem peccatorum per Petrum, et Paulum, et Martyres largiuntur »; cum jam sepe sit dictum, culpas per indulgentias non remitti.

In epist. I cap. I. S. Joannes cum dicit: *Sanguis ejus emundans nos a peccato* (4), loquitur de remissione culpæ, que maculam proprie gignit in anima. Macula enim est, que ablutione tollitur, non pena, que debitorem, non

sordidum facit. Itaque falso Calvinus addit: « Indulgenteria sanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablationem ». Non enim ablationem culpæ, sed solutionem pro debito penae indulgentiis Catholici tribuant.

In epist. II ad Corinth. cap. v. Apostolus Paulus posteaquam dixit, Christum factum esse peccatum, id est, hostiam pro peccato adjunxit, ut nos efficeremur justitia Dei in illo. Ex quo intelligimus eum loqui de remissione peccati, per quam justificamus et ex impiis efficiemus pii, quem effectum nemo unquam Catholicorum indulgentiis attribuit. Quare Calvinus cum scribit, « Indulgenteria peccatorum satisfactionem in sanguine Martyrum reponunt », vel loquitur de satisfactione pro culpa et pena sempiterna, et falso Catholicis imponit, quod ex eorum sententia indulgentias satisfactionem peccatorum in sanguine Martyrum reponant: vel loquitur de satisfactione pro pena temporali et falso indulgentias verbis Apostoli Pauli opponit, cum Apostolus de satisfactione pro culpa intelligendis sit.

In epist. I ad Corinth. e. I. idem Apostolus cum testificateur clamat, solum Christum crucifixum esse pro nobis, loquitur sine ullo dubio de passione Christi, quatenus ea per Baptismum applicata justificat, et reconciliat. Ideo enim duo illa conjungit: « Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizatus estis? » In quo ensu nemo Catholicorum ferret, quod Calvinus dicit: « Indulgenteria pronunciant, Paulum et alios pro nobis mortuos ».

In Actis c. xx. cum idem Apostolus scribit, Christum proprio sanguine Ecclesiam acquisivisse, manifeste loquitur de pretio sanguinis, quo redimimur de captivitate diaholi, et per fidem et Baptismum adjungimus ad Ecclesiam, tunc enim edificatur, et acquiritur Ecclesia, cum per fidem et sacramenta homines incorporantur Ecclesia. In quo sensu falso Calvinus dicit: « Indulgenteria aliud pretium acquisitionis in sanguine Martyrum statuunt ».

In epist. ad Hebr. c. x. cum idem Apostolus scribit Christum unica oblatione consummasse in perpetuum sanctificatos, significat Christum unica oblatione corporis sui in Crucifixus pretium obtulisse, quo possint omnes homines redimi ab omni iniquitate, et ita redimi, ut ipsa redemptio perpetua esse

Respondet ad objectionem Calvini ex cap. 9. Insti. num. 40.

Jam vero in sectione 40. ducit Calvinus argumentum a testimonio sanctorum Patrum, Leonis, et Augustini: « Praecclare, inquit, adversus hæc sacrilegia Leo Episcopus Romanus in epist. 81. ad Palestinos loquitur. Quamvis multorum sanctorum in conspectu Domini pretiosa mors fuerit: nullus tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi. Accepere justi, non dedere coronas, et de fortitudine fidelium nata sunt exempla patientiae, non dona justitiae. Singulares quippe illorum mortes fuerunt, nec alterius quispiam debitum suo fine persolvit, cum

(1) II Tim. II, 5. — (2) II Reg. XII, 43. — (3) Act. X, 5. — (4) I Joan. I, 7.

(1) I Cor. I, 43.

unus exierit Dominus Christus, in quo omnes, crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes sunt etiam resuscitati. Nec minus apposite S. Augustinus tract. 84. in Joannem. Et si fratres, inquit, pro fratribus moriamur, nullius tamen sanguis Martyris in remissionem peccatorum funditur, quod fecit Christus pro nobis, neque in hœc quid imitaremur, sed quid gratularemur, contulit nobis. Item lib. iv. ad Bonifacium c. 4. sicut solus filius Dei factus est filius hominis, ut nos secum filio Dei faceret, ita pro nobis solus suscepit sine malis meritis ponam, ut nos per ipsum sine bonis meritis consequeremur gratiam». Hoc argumentum Calvinus non minus speciosum, nec magis solidum est, quam superius. Vero sunt omnia, que a sanctis Patribus, Léone, et Augustino dicuntur: sed ad rem præsentem nihil omnino faciunt. Quid enim S. Leo dicit? Solus Christus morten mundi propitiacione fuisse, neque sanctorum mortibus ullam partem ejus propitiacione esse tribuendam. Verissimum est; nam ipsi etiam sancti de mundo aliquando fuerunt, et Christi morte redempti, de mundo exire coeperunt. Neque eos indulgentia id adscribitur, ut mundum reconciliant Deo, sed ut eos, qui jam de mundo per Christum educti, et Deo Patri reconciliati sunt, juveni ut a reatu poena temporalis, si quo forte adhuc tenentur obstricti, facilius liberentur. Quid præterea S. Leo dicit? Acceptippe justos, non dedisse coronas, et hoc nos quoque libentissime confitemur, neque enim merita, quibus præmia, et corona respondent, per indulgentias habere nos credimus. Quid postea idem Leo adjungit? Ex fidelium fortitudine nata esse exempla patientiae, non dona justitiae. Et hoc nihil verius, nam dona justitiae non potest dare, nisi qui justificat impium. Impium vero justificare non potest, nisi ille, « qui peccatum non fecit », et cuius passio pretii est infinita, « de cuius plenitude nos omnes acceptimus ». Solus ipse caput existens corporis Ecclesie, suis omnibus membris gratiam comparavit. Neque ullus Catholicorum docuit unquam per indulgentias acquiriri dona justitiae, vel, quod est idem, quemquam ex impij justum fieri. Quid postremo S. Leo nos monet? Singulares aliorum mortes fuisse, neque quemquam alterius debilum suo fine solvisse; unum esse Christum, in quo omnes mortui, omnes sunt etiam suscipi. Id vero quis nostrum unquam negavit? Certe unusquisque dum moritur, debi-

tum proprium solvit, quod in Adamo contraxit. Solus Christus, qui debitum moriendi non habuit, « pro omnibus mortuus est, ut mortem moriendo destrueret, et vitam resurgendo repararet ». Neque ista inter se pugnant, quod per Christi mortem a debito mortis liberati sumus, et tamen unusquisque nostrum moriendo debitum solvat, quod in Adamo contraxit. Siquidem mortis debitum non erat solum ut moreremur, sed ut in morte perpetuo maneremus Christus autem, qui ut Apostolus ait Il ad Thymoth. 1. destruxit quidem mortem, illuminavit autem vitam in incorruptionem, id nobis morte sua contulit, ut licet ad tempus moriamur, tamen ad vitam revocati perpetuo cum ipso vivamus. Neque vero aliiquid horum indulgentiarum tribuum, aut sanctorum mortibus, ut Calvinus credi voluit. Sed quemadmodum non verissimum esse fatetur omnia, que S. Leo in epistola allegata posuit: sic ipso vicissim non negasset, si de his rebus disserendi illi se occasio obtulisset, sanctorum passiones alii Ecclesiæ membris applicari posse ad solum reatum poena temporaria dissolvendum. Propositionem eam S. Leoni in ea epist. fuit demonstrare necessitatem verae carni in Christo adversum heresim Eutychetis, quæ paulo ante suborta fuerat. Itaque docet S. Leo, veram in Christo fuisse carnem, quoniam sine vera carne, vere mori non potueris. Quid si Christus vere mortuus non esset, nos quoque redempti, ac reconciliati Deo non essemus, cum nullius alterius hominis, quamvis innocentis, et sancti, propitiatio mundi esse potuerit. Hec est S. Leonis ratiocinatio, que solidissima est, si agatur, ut vere agitur, de redemptione a captivitate Diaboli, de propitiacione peccati lethalis, et de satisfactione pro reatu, ac debito mortis aeternae. At si quis contendat, eamdem ratiocinationem extendere ad satisfactionem pro reatu poena temporaria, nihil efficiet, et contra ipsum Leonom disputabit, qui serm. 1. de jejuniis decimi mensis, in epist. 79. ad Nicetam, et 91. ad Theodorum et 92. ad Rusticum sape repetit, per opera bona satisficeri Deo, poenas peccatorum redimi, placari Deum etc., et quemadmodum non negat S. Leo, in eo vero palam affirmit, posse unumquemque suis operibus satisfaceri Deo pro reatu poena temporalis, quamvis solius Christi mors reconciliari fuerit mundi: sic etiam non negaret propter vinculum charitatis, et sanctorum communionem, pos-

fuerat, ut S. Cyprianus scribit lib. II. epist. 4. ad Anonianum, prefecto qui levium, et paucorum delictorum est reus, et tamen pro Christo, post varia tormenta vitam ponit: morte sua plus Deo prestat quam sibi ad reatum poena temporarie peccatis suis debite dissolvendum opus esset. Præterea quod Calvinus addit, nos dicere, sanctos plus esse meritos apud Deum, quam sibi necesse esset, et meritorum largitatem ita illis superfluisse, ut in alios redundaret: non agnoscamus, ut nostra placita, sed ut ipsius commenta. Non enim, ut concedimus, satisfactions multis sanctorum superfluisse, quod modo satis eviderit ostendimus: ita negamus superfluisse merita, vel ipsa merita, in alios redundare. De qua re in lib. priore satis multa diximus. Sed facile agnoscamus Calvinum, quod vel ob imperitiam, vel ob negligientiam, vel etiam ut causam catholicorum odiosum redderet, non fidelier nostra proposuit. Illud videamus, an qui non integrè fundamentum indulgentiarum retulit, illud solum solide refutaverit. Sic igitur pergit loco notato. « Quid hoc est, nisi Christo nomen relinquere, catetur vulgarem sanctulum facere, qui in turba vix dignoscatur? Unum, unum illum praedicari decebat, unum proponi, unum nominari, unum respici, cum de obtinenda peccatorum remissione, expiatione, sanctificatione agitur. »

At non ita est; non vulgaris sanctulus, sed sanctus sanctorum ex thesauro indulgentiarum Christus agnoscatur. Non enim sanctorum passiones Christi passionibus miscentur in thesaure, quod Christi passiones per se non sufficient, sed ut ostendatur excellentia passionum Christi, quae non solum expiare queunt reatus peccatorum, sed etiam alios vim expiandi communicare. Itaque, ita miscentur in thesaure passionibus Christi passiones sanctorum, ut Christi passiones omnem culpam, originalem, et actualem, lethalem, et veniale, et omnem peccata sempiternam, et temporaria expiare valeant, idque totum per se; etiam nulla admiserentur passiones sanctorum, que sanctorum passiones sine Christi passionibus nihil possunt, et cum Christi passionibus solas peccatas temporarias expiare possunt. Non igitur unum de turba, sed regem martyrum, et sanctorum omnium Christum facimus, illumque unum, ut simpliciter et absolute Redemptorem, propitiatorem, et Salvatorem predicamus, nominamus, proponimus, atque respicimus.

Quod si solum nomen Christo relinquunt, qui sanctos quoque modo illi adjungit, quid respondebimus Apostolo, qui se Christi adjutorem facit I Cor. iii. et Salvatoris officium sibi vindicat I Cor. ix. et illuminatorem omnium hominum se dicit Ephes. iii. an ignorabat Apostolus, Christum non egere humano adjutorio, et ipsum solum esse Salvatorem omnium hominum; et ipsum eumdem, et solum esse lucem veram, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum? An volebat Christum, vulgarem sanctulum facere, ut in urba vix dignoscatur? Quemadmodum igitur Apostolus dum sibi officium adjuvandi Christum, salvandique, et illuminandi homines desunxit, nullam Christo facit injuriam, quia Christus ipse Paulum sibi adjutorem esse voluit, dignatione, non necessitate: et si Christus et Paulus salvant et illuminant homines, Paulus a Christo virtutem salvandi, et illuminandi accepit, non Christus a Paulo; sic etiam dum nos sancti tribuum officium satisfaciendi pro peccatis temporalibus aliorum, non facimus Christo injuriam, quoniam, ut dictum est, virtutem satisfaciendi ab ipso Christo sancti accipiunt, non absolute, et simpliciter sed pro modulo, sibi communicato. Addit postremo Calvinus in eadem sectione.

« Sed audiamus eorum entymemata. Ne sine fructu effusus sit sanguis Martyrum, in commune Ecclesie lucrum conferatur. Ita ne? an vero nullus erat fructus, glorificare Deum per mortem? veritati ejus suo sanguine subscribere? testificari presentis vita contemptu meliorem se vitam querere? fidem Ecclesiae sua constanter confirmare, hostium autem pertinaciam frangere ».

At nos talia entymemata nunquam fecimus, neque est difficile conficta a se argumenta dissolvere. Exstant libri permulti Catholicorum, ubi de indulgentiis accurate disseritur, et in nulo eorum inveniuntur, passiones sanctorum sine fructu futuras, si in thesauro non reponantur. Id solum dicunt, passiones sanctorum non absolute, sed ut satisfactoriae sine fructu futuras, si neque illis ipsi egeant, neque aliis applicentur; quamvis aliqui multas alias nominibus gloriosas Deo, honorificas ipsis, et utilis Ecclesie fuisse non dubium sit.

Porro ad testimonium Apostoli ex epist. ad Coloss. cap. i. quod Calvinus a Catholicis adseri oportet, respondet in sectione sequenti, quae est quadragesima secunda: ac

multis verbis docet Apostoli verba: « Supple quoq[ue] desunt passionibus Christi, etc. », non significare Christi passionibus aliquid defuisse ad vim satisfaciendi pro peccatis, sed Christi membra, nempe fideles omnes exerceri oportere variis afflictionibus, idque pro Ecclesia id est, pro Ecclesie edificatione, et profectu. Sed quamvis hic sensus, quem Calvinus amplectitur, sit etiam a multis ex nostris observatus, et approbat: tamen nos in libro superiore ostendimus, prater eum sensum, possit apostolica illa verba commode recipere alios sensus; atque eum presertim, qui ad thesaurum indulgentiarum stabilendum confort, quem quidem sensum sibi non probari Calvinus significat, sed eum refellere solido aliquo arguento nec potuit, nec tentavit.

CAPUT VI.

*Respondetur ad ea, quae Calvinus profert
cap. 9. Instit. num. 43.*

Postremam objectionem Calvinus in sectione, sive numero 43, petit a comparatione indulgentiarum cum Evangelio. Sic autem loquitur. « Quis docuit Papam plumbo et membranæ gratiam Iesu Christi includere, quam Dominus verbo Evangelii dispensari voluit? Sane aut merdax Dei Evangelium esse oportet, aut mendaces indulgentias. Nam Evangelio Christum cum omni affluencia honorum coelestium, cum omnibus suis meritis, omni sua justitia, sapientia, gratia, nulla exceptione nobis offerri testis est Paulus, qui II Corinth. v. dicit, depositum esse apud ministros verbum reconciliationis, quo hac legationis forma fungantur seu Christo per ipsos portante, obsecramus reconciliationi Deo. Eum qui peccatum non noverat, pro nobis peccatum fecit, ut efficieremur justitiæ Dei in illo. Contra, hi indulgentiae demensum aliquod gratiae, ex armario Papæ recutsum, plumbo, membranæ, loco etiam affigunt, a verbo Dei avellunt ». Haec omnia per partes sigillatum refellenda sunt, ne queratur Calvinus, aliquid a nobis temere pratermissum. Quod igitur reprehendit, gratiam Dei plumbo, et membranæ includi, respondet: non aliter a Pontifice Maximo gratiam Dei plumbo et membranæ aliquando includi, quam Apostoli, et Prophetæ litteris, et chartæ mysteria salutis incluserint. Nam quemadmodum scripta

CAPUT VI.

Apostolorum, et Prophetarum signa quedam sunt rerum coelestium, quæ nobis vel relevantur, vel promittuntur, vel dantur: sic etiam litteræ Pontificiæ suis legitimis sigillis munītæ, signa sunt remissionis, quam Pontifex, pro potestate a Deo accepta, concedit iis, qui ea, quæ ab ipso præcipiuntur, impleverint. At non hoc, inquies, reprehendit Calvinus, quod remissio aliquo modo plumbum et membranæ, ut instrumentis quibusdam includatur, sed quod litteræ ea remissio includatur, quam Dominus verbo Evangelii dispensari voluit. Quero igitur a Calvinio, an existimat verbo Evangelii solidum voce protulit, an etiam scripto gratiam illam remissionis dispensari posse? Certe si velit sibi constare, concedere debet, verbo Evangelii non solum per sermonem, sed etiam per scripturam, dispensari. Ipse enim tum alibi saepe, tum in hoc loco docet remissionem peccatorum per exhortationem, sive concionem fieri, ideo enim allegat verba illa: *Posuit in nobis verbum reconciliationis, tamquam Ieo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliationi Deo. At exhortatio, et concio non solum verbo, sed etiam scripto fieri potest. Ipse enim Apostolus cum illa diebat, que Calvinus citat, per epistolam scriptam Corinthiis prædicabat, et ipse idem tot exhortationes, et quidem gravissimas fecit, quot epistolæ scripsit. Unde Thessalonicensibus dicebat: Ne terremini, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini, etc.* Itaque, quo modo potest remissio annunciarari verbo, ita potest annunciari scripto, ac per hoc potest litteris, et membranæ includi. Atque haec dicta sunt a nobis, ut ex principiis propriis Calvinum refelleremus. Nos enim non credimus, verbum reconciliationis nihil esse aliud, nisi concionem, neque existimamus (ut Calviniani sonnant) postea remittendi vel retinendi peccata ad concionem esse referendas. Scimus enim conciones fieri ad fideles, et infideles, justos, et peccatores, penitentes, et impenitentes; peccata autem non remitti, nisi fidelibus peccatoribus, penitentibus. De qua re sat multi dicta sunt a nobis in lib. de Penitentia. Neque admittimus remissionem peccatorum sacramentalem dñe, aut posse plumbo, et membranæ includi, sed tantum eam remissionem, quæ fieri potest extra sacramentum, qualis est absolutio a censuris ecclesiasticis, et absolutio a reatu

pence temporalis, quæ datur per indulgentias. Neque hoc est, gratiam Dei plombo, et membranæ proprie includi ut Calvinus dicit, sed est voluntatem ejus, qui potestatem habet indulgentias largiendi, declarari litteris, sigillo munitis, ut solent alia multa declarari, quæ a voluntate principis dependent. Jam vero quod, Calvinus adjungit, aut mendax esse Dei Evangelium, aut mendaces indulgentias, non integrum partitionem continet, deest enim tertium membrum, aut Calvinus nescit quid loquatur; Evangelium enim non dicit, ut Calvinus interpretatur, in omni reconciliatione nobis offerri Christum cum omni affluencia coelestium bonorum, ita ut semper remittatur omnis reatus culpa, et poenæ tam semper tam, quam temporarie. Si enim Evangelium hoc doceret, pugnaret utique cum indulgentiis; et quia mendax Evangelium esse non potest, id plane sequeretur, ut mendaces essent indulgentiae. At Evangelium dicit quidem in prima reconciliatione, que fit in Baptismo, hominem renovari, et renasci, Joan. iii. et Tit. iii. Christo commori, et consepari, et resurgere in novam creaturam, Rom. vi. ac proinde nihil expiadum remanere, neque egere hujusmodi homines ulla alia indulgentia, si forte continue post Baptismum eos de hac vita migrare contigerit. Ceterum in secunda reconciliatione, que fit per sacramentum Postnitentiae, Evangelium dicit, Christum offerri penitenti cum affluencia quidem coelestium bonorum, sed non tanta, ut continuo remittatur omnis reatus culpa et poena, sed ut post remissam omnem culpam, et penam semper tam, remaneat penitentia, et satisfactio peragenda pro temporaria pena explenda; non enim reconciliatio haec secunda, est regeneratio, et renovatio, sed est quasi medicinalis curatio, et baptismus quidam laboriosus, et secunda tabula post naufragium, ut sancti Patres passim docent, quos citavimus in libris de penitentia. Quare cum in secunda reconciliatione secundum Evangelium relinquatur saepe numero reatus aliquis penæ temporalis expiadus, locum suum habere possunt indulgentiae, neque cum Evangelio ulla ratione pugnant. Sed videamus, quomodo probaverit Calvinus, Evangelium in omni reconciliatione offerre nobis Christum cum omni affluencia coelestium bonorum, ita ut semper tam copiose merita ejus applicentur, ut nihil om-

nino remaneat expiandum. Certe nihil attribuit, nisi testimonium Apostolicum II Cor. v. Posuit in nobis verbum reconciliationis etc. (1). At in eo testimonio nulla fit mentio totius affluentiae coelestium honorum, neque applicationis omnium meritorum Christi : sed solum ex eo loco habemus, eos reconciliari Deo per ministerium servorum Dei, qui ab illo potestatem habent, quicque legatione funguntur pro Christo, et per quos Deus nos exhortatur, ut reconciliemur. Quandoquidem Christus, qui peccatum non fecit, factus est pro nobis peccatum, id est, victimam salutis ad expianda peccata, ut non efficiamur justifici Dei in illo, id est, per ipsum vere, propriece justificemur. Sed quam late pateat ea reconciliatio et an semper relaxet omnem culpam et poenam, an aliquando solam culpam, et poenam aeternam, Apostolus non dicit, et ex aliis locis tum Scriptura, tum Patrum satis aperte colligimus, post remissionem culpam, restare poenam temporalis reatum, vel propriis laboribus solvendum, vel per indulgentias condonandum. Non igitur Evangelium est mendax, neque mendaces sunt indulgentiae, sed Calvinus Evangelium mendaciter allegavit.

Pergit in eadem sectione Calvinus, ad docet, unde origo indulgentiarum fluxerit : « Si quis, inquit, originem requirat, hinc videtur hic abusus emanasse, quod cum injungerentur olim severiores satisfactions penitentibus, quam ut ab omnibus fieri possent, qui penitentia sibi imposta gravari se ultra modum sentiebant, petebant ab Ecclesia relaxationem. Remissio que talibus flebat, indulgentia vocabatur. Ubi autem satisfactions ad Deum transtulerunt, ac compensationes esse dixerunt, quibus se redimant homines a iudicio Dei, simul etiam indulgentias eo traxerunt, ut essent expiatoria remedia, que nos poenam meritis liberent. Illas vero quas retulimus blasphemias, tanta impudenter confinxerunt, ut nullo praetextum habere queant ».

In his verbis tria quedam Calvinus affligrat, que nullo testimonio, nulla ratione probare potuit. Neque enim ex historia antiquitatis, sed ex Lutheri somnis haustis quemque hoc loco effutti. Primum igitur, ait, injungi solitas olim severiores satisfactions, quam ut ab omnibus fieri possent, et relaxationem eorum, qui supra modum gravati

(1) II Cor. V, 19.

erant, indulgentiam esse nominatam. Quero, ubi hoc legerit, ubi didicerit, mirum silentium. Nos contra legimus in antiquis Concilii, indulgentias concedi solitas non sis, qui se supra modum gravatos dicerent, sed quae penitentiam injunctam aliquanto tempore studiose, libenterque peregerant. Concilium Ancyranum can. 4, alias 5: « Penes Episcopum, inquit, erit potestas modum conversationis eorum (penitentium) probare, vel humanius ergo eos agere, vel amplius tempus adiudicare. Ante omnia vero precedens eorum vita, et posterior inquiratur, et ita eius imperiatur humanitas ». Et clarus cap. 22. « Modus penitentia in Episcoporum sit arbitrio, ut secundum conversationem penitentium, possint etiam tardanteribus, et minore studiose festinans ». Concilium Nicenum I canon. 11, alias 12. cum penitentiam lapsi prescrivesisset annorum tredecim, addit : « Ab omnibus vero illis precipue obseretur, ut animus eorum, et fructus penitentie attendatur. Quicumque enim cum omni timore et lacrimis perseverantibus, et operibus bonis conversationem suam non verbis solis, sed opere, et veritate demonstrant, cum tempus statutum etiam ab illis fuerit impletum, ministrum primi triennii, quo inter audientes futuri erant, et orationibus jam cooperantur communicare, licet Episcopo humanius circa eos aliquid cogitare (id est, minorem aliquid de reliquis de cem anni); qui vero indiferenter habuerint lapsum, et sufficere sibi quod Ecclesiam introrierit arbitratur, isti omni modo tempora statuta complebitur ». Ubi clarissime vides indulgentiam dari diligentibus, negari negligentibus. Neque solum non est verum, quod Calvinus dicit, sed nec est ullo modo verisimile. Nam nec sancti illi Patres satisfactions injunxit severiores, quam par esset : nec si forte aliquis supra modum gravatus fuisset, illum per indulgentiam, sed per iustitiam ab illo onere sublevasset. Quae enim indulgentia est, demere onus inuste impositum? Deinde affirmat idem Calvinus, satisfactions illas penitentiaris postea ad Deum fuisse translatas, et inde factum esse, ut indulgentie crederentur esse remedia expiatoria, que nos a poenis meritis liberent. Ille etiam querimus, ut ostendat Calvinus, quando satisfactions penitentiaris non perimerint ad expiandas penas iudicio Dei

et ultimam letaliter damnationem multo

debitas, nos enim legimus in antiquissimis Patribus, per satisfactions illas placari Deum, propitiari Deum, satisfaci Deo. Multa citavimus in libris de penitentia, nonnulla etiam in libro superiore. Nunc unius Cypriani testimonio contentus ero. Is igitur in serm. de lapsis, exhortans ad penitentie opera illos, qui iam resipuerant, et penitentiam agere coepérant, sed intercessione Martyrum cupiebant sibi condonari reliquam penitentiam, inter alia sic loquitur : « Penitentia criminis minor non sit. Putasne tu Dominum cito posse placari, quem verbis perfidi abmisi, cui patrimonium, prepone maluisti, cuius tempulum sacrilega contagione maculasti? » Et infra : « Penitenti, operanti, roganti potest clementer ignorare, potest in acceptum referre quicquid pro talibus et petierant Martyres, et fecerint Sacerdotes. Vel si quis plus eum (Deum videlicet) suis satisfactionib[us] moverit, si ejus iram, si indignantes offensam justa depreciatione placaverit, dat ille et arma rursum, quibus victus armetur ». Et infra : « Qui sic Deus satisficerit, qui penitentia facti sui, qui pudore delicti plus et virtutis, et fidei de ipsis lapsis sui dolore conceperit, exauditus, et adjutus a Domino, quem contristaverat nuper, latet faciet Ecclesiam, nec jam solam Dei veniam merelbit, sed coronam ». Ex his habemus, non semel, sed bis, terve rotestum, per labores penitentiae satisfaci Deo, et placari Deum : non igitur novum est, ut Calvinus videri volebat, satisfactions ad Deum referri. Sed quoniam radix totius Lutherani, et Calvinianii erroris in eo posita est, quod negant, post remissionem culpam, remanere poenam temporalis reatum expiandum in hac vita, vel in alia, adducam aliud Cypriani testimonium, quo manifeste docetur, etiam post hanc vitam remanere ejusmodi reatum. Sic igitur loquitur in epistol. 2. lib. iv. conferens gloriam Martirii, qui reatus omnis continuo purgatur, et tollitur, cum alii generibus mortis, que non habent eam vim : « Aliud, inquit, est ad veniam stare, aliud ad gloriam pervenire, aliud, missum in carcere, non exire inde, donec reddat novissimum quadruplicem, aliud statim fidei, et virtutis accipere mercedem; aliud pro peccatis longo tempore cruciatum emendari, et purgari dum in igne; aliud peccata omnia passione purgasse ». Hec ille, que si a Calvino animadversa, et credita fuissent, numquam negasset, post remissionem

culpam manere debitum luenda poena, ac per hoc satisfactionem esse necessariam, et indulgentias, que satisfactionem condonant, liberare a meritis penit.

Ultimo loco Calvinus dicit, nullo praetextu excusari posse blasphemias supra recitatas de satisfactionibus sanctorum Martyrum, que cum Christi satisfactionibus miscantur. Sed nos contra existimamus, nullo praetextu excusari posse Calvini temeritatem, qui propter aliquam testimonia perperam intellecta (ut supra demonstravimus) totam Ecclesiam reprehendit, et tam perverso iudicio de his rebus censem, ut blasphemias vocet, que revera gloriam Dei continent maximam, nisi forte credendum sit, Christum eum honorem invidere Martyribus, quem ipse illis contulit. Sed de his sat, neque enim verbis, sed rationibus dimicare proposui.

CAPUT VII.

Refelluntur objectiones Tilmanni Heshusii.

Tilmanus Heshusius in libro, quem inscripsit de sexcentis erroribus Pontificiorum, cum multo justius inscribi possit de sexcentis mendacibus Lutheranorum tit. 32, qui est de indulgentiis, contendit, indulgentias quadruplici nomine exterminandas esse, quod tales factent, ut ipse loquitur, quatuor precipua capita doctrina ecclesiastis, videlicet de officio et merito Iesu Christi, de vera penitentia, de sola fide justificante, et de potestate clavium. Tam autem frigide, et insolue probat quae dicit, ut nullo negotio refelli possit.

Quod enim ad prium caput attinet, potest hoc principium : « Christus sanguine suo expiavit peccata mundi ». Idque probat ex illis verbis : *Hic est sanguis novi testamenti, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, Matth. xxvi. Item ex illis : *Filius hominis venit in hunc mundum non ministriari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem*, Graece ἔπειρος, pro multis. Matth. xx. Item ex illis : *Ipsa est propitiatio pro peccatis nostris* etc. I John. ii. Item ex illis : *In quo habemus redemptionem per sanguinem ipsius*, ad Ephes. i. Item ex illis : *Deus posuit in eo iniurias omnium nostrum*, Isa. lxxiii. Denique ex illis : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit*

peccata mundi (1), Joan. 1. Ex his testimoniorum nuda recitatis, concludit his verbis : « Cum ergo tam caro prelio redempti, et Patri reconciliati simus, que est illa impudentia, et contumelia in Filium Dei, quod impostor ille promittit pro numerata pecunia remissionem, et meritarum penarum indulgentiam? et cum Christus satisficerit Patri pro totius mundi peccatis, blasphemum est mendacium, quod fingunt Pontifici, oportere fideles pro suis peccatis satisfacere. Sublatu errore de satisfactione, sponte evanescit figura mentum de indulgentiis. » Hæc est prima Heshusii demonstratio, id est, antiqua Lutheranorum cantilena, milles a Catholicis refutata. Fatemur enim Christum pro nobis, et pro toto mundo integræ, immo plenissime Deo Patri satisficeris, ut Scriptura allegata, aliaeque permulce nos docent. Sed negamus, inde sequi, non debere fideles pro suis peccatis, id est, pro reatu penæ temporalis expiendo Domino satisfacere. Sicut etiam fatemur, Christum nobis gratiam, et gloriam sanguini sui acquisivisse, ac promeruisse : et tamen debemus gratiam per fidem, et sacramenta querere, et gloriam quasi palmarum et braviorum certando, et currendo promereri : Apostolus enim omnibus dicit : *Sic curione, ut comprehendatis*, I Cor. ix. et de se : *Bonum certamen certavi, cursum constimavi, fidem servavi, ideoque reposita est mihi corona justitiae* (2). 1 Timoth. iv. Ratio autem horum omnium est, quoniam primum redempcionis, et satisfactionis a Christo persolutum, non prodest nisi iis, quibus per certa media, sive instrumenta applicatur, quod etiam adversarii constituerit, et si negarent, nullam causam reddere possent, cur pagani, Mahometani, Judæi, ceterique infideles perent, cum Christus pro toto mundo satisficerit, et omnibus hominibus gratiam, et gloriam promeruerit. Itaque preter illud principium, quod Heshusius ponit, Christum satisficeris pro peccatis nostris, ponendum est hoc aliud, eam satisfactionem nemino prodesse, nisi per certa media, et instrumenta applicetur, et tum remanet controversia, que sint illa media, quam controversiam Heshusius hoc loco non attigit, et ideo nihil omnino suis clamoribus efficit. Nos enim existimus primum sanguinis Christi iis, qui ab infidelitate primum convertuntur

applicari per fidem, et baptismum ; iis autem, qui post baptismum ad peccata redunt, et tursum a peccatis convertuntur ad Deum, applicari per sacramentum Poenitentiae, cuius partes sunt contrito, confessio, satisfactio. Heshusius contra existimat, sola fide applicari, vel certe per fidem, et baptismum. Sed nihil horum probat, nec probare potest. Pleni sunt enim libri tum Prophetarum, et Apostolorum, tum etiam SS. Patrum testimonis pro satisfactione, quam Deus post remissam culpan a nobis requirit. Et quemadmodum non est contumelia, vel blasphemia in Christum, dicere, primum sanguinis ejus non prodesse infidelibus, nisi per fidem, et baptismum illis applicetur : ita non est contumelia, vel blasphemia, dicere fidelibus poenitentibus non prodesse, nisi per sacramentum poenitentiae, ac per hoc per contritionem, confessionem, et satisfactionem applicetur. Admissa autem necessitate satisfactionis, dogma de indulgentiis facillime constituitur. Nam sicut primum sanguinis Christi non prodest ad remissionem culpa, et penae sempiternæ, nisi per fidem, et Sacramentum applicetur : ita sine ulla Christi contumelia dici potest, idem primum non semper prodesse ad remissionem totius penæ temporalis, nisi per opera poenitentiae, vel per indulgentias applicetur. Quod autem diximus, per opera poenitentiae, id est, per nostram satisfactionem, primum sanguinis Domini, id est, ejus satisfactionem nobis applicari, non sic intelligimus, quasi nostra satisfactionis non sit vera nominis satisfactionis. Nam et vera satisfactionis est, ut in lib. IV. de poenitentia demonstravimus, et simul tamen cum ea, et per eam Christi satisfactionis nobis applicetur. Neque nostra satisfactionis Christi satisfactioni adjungitur, quod illi per se non sufficeret : sed quia voluit ipse nobis etiam gratiam satisfaciendi tribuere, ut efficacia sanguinis ipsius magis splendesceret, dum non solum ipse satisficeret, sed etiam membris suis virtutem satisfaciendi communicearet.

Porro quod addit Heshusius, Pontificem pro numerata pecunia peccata remittere, atque indulgentiam dare, mera calumnia est. Neque enim Pontifices pecunias illas pro indulgentiis exigunt, sed jubent eos, qui indulgentias consequi cupant, orare, je-

(1) Mat. XXVI, 28; Mat. XX, 28; I Joan. II, 2; Eph. I, 7; Ilsa LIII, 6; Joan. I, 29. — (2) I Cor. IX, 24; II Tim. IV, 7.

nare, elemosynas facere, vel in commune pauperibus, vel in certum aliquod plium opus, ut in Basiliæ adificationem, sed illud est frequenter, et hoc tempore solum in usu, ut elemosyna pauperibus in communi erogari jubeantur.

CAPUT VIII.

Refelluntur aliae objectiones ejusdem Tilmanni Heshusii.

Venio ad secundum caput argumenti Heshusiani. Sic igitur ille pergit : « Obscurant, inquit, Pontifici necessarium doctrinam de poenitentia commento indulgentiarum. Cum enim docent homines pro suis peccatis vel in hac, vel in futura vita satisfacere, aut etiam impositas satisfactiones pecunia redimere posse, extenuant peccati magnitudinem, parvi faciunt judicium Dei adversus peccatum, instillant animis hominum securitatem, atque ita vera contritionis fundamenta evertunt ». Hæc ille, qui sine dubio aliquid diceret, si nos diceremus, proculpa, et penæ sempiternæ, posse a nobis Domino satisfieri. Id vero non dicimus, atque ea de causa Theologi nostri disputant, necessarium fuisse incarnationem Filii Dei, quoniam tanta est magnitudo peccati, ut non potuerit ulla pura creatura ex rigore justitiae pro peccatis hominum satisfacere Deo. Id igitur solum docemus, post culpam remissam posse hominem justificatum per gratiam Dei, satisfacere Deo pro reatu penæ temporali tantum : quod non solum non extenuat, sed etiam amplificat mirum in modum tum peccati magnitudinem, tum judicium Dei adversus peccatum. Quis enim non miretur divini judicij severitatem, et ipsius peccati molem, si cogitet Deum ab ipsis etiam filiis suis, et amicis, Christi sanguine justificatis, et reconciliatis adhuc repetere penas pro delictis, vel in hac vita, vel in futura ? Sed qui sunt, qui nobis objiciunt, quod peccati gravitatem extenuant, et judicium Dei parvi faciamus ? Nempe Lutherani, qui usque adeo peccatum extenuant, judicante Dei contemnunt, ut nihil ad expianda peccata exigunt arbitrentur, nisi ut credant ea sibi a Deo non imputari. Utri igitur magis peccatum extenuant, et Dei judicia parvi pendent ; Catholici, qui preter fidem, contritionem,

Superest tertium caput argumenti Heshusii, quod his verbis ipse persequitur : « Seperant quoque doctrinam, inquit, de fide, seu fiducia in Mediatorem Jesum Christum, si enim remissio penarum pecunia emi potest, non est necesse credere in filium Dei Jesum Christum. At tota Scriptura clamat : qui non credit in Filium, vitam non videbit, sed ira Dei manet super eum, Joan. III, 36. »

Hæc videlicet est illa insolubilis demonstratio, ob quam ita se jactat, et triumphat Heshusius. Et quidem doctrinam de vera fide et fiducia in Christum non solum non se-

(1) I Tim. III, 13.

pelunt, sed etiam evanescere, atque eminere faciunt indulgentia. Siquid fundamentum habent in thesauro meritorum Christi, et non prosunt nisi veris fidelibus, et per fidem veram ac vivam justificatis. Quare absurdum, et inepta est illa consequentia, per indulgentias, vel per opera satisfactoria, quales sunt eleemosynae pecuniarie, redimuntur peccata ab iis, qui credunt in Christum, et meritis ipsius, ac satisfactione nituntur, igitur non est necesse credere in Christum Filium Dei. Fatoe tamen per satisfactions, et indulgentias vere sepeleti doctrinam de sola fide, seu fiducia justificante. Quam fidem, seu fiduciam inanem, et falsam, et non tam justificantem, quam sub spe justificacionis animas deludentem, ac seducentem esse, alibi demonstravimus. Quod autem Hesbusius dicit, pecunia redimi ponarum remissionem ex Catholicorum sententia, verum est in eo sensu, quo Daniel Regem quendam admoneuit, *peccata tua eleemosynas redime, et iniurias tuas misericordia pauperum* (1), Daniel. IV. Nimirum existimamus, per eleemosynas, ut etiam per jejuna, aliaque pia opera, præsertim laboriosa, et penitentia, remitti poenas temporales, quæ remanent post culparum remissam, ut jam saepè dictum est.

Quartum caput argumento, que probandum erat per satisfactions, et indulgentias labefactari doctrinam de potestate clavum, Hesbusius non adscriptis: An oblivione, an alia de causa, incertum est. Sed hanc jactaram meliorum compensatione resarcit. Adjunxit enim, aliquid adversus indulgentias pro defunctis. « Quod fingunt, inquit, indulgentias per modum suffragii valere pro mortuis, pugnat cum dicto Christi, Qui non credit in Filium, jam judicatus est », Joan. III. Item : « Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque ea, que gessit in corpore, sive bonum, sive malum, II. Corinth. V. Item : « Beati mortui, qui in Domino moriuntur », Apocal. XIV. « Infelices ergo, et quibus nullæ indulgentiae prosunt, qui in Domino non moriuntur, sanctorum meritis confidere, blasphemum, et contumeliosum est in Filium Dei ».

Mirabilis sane dialectica Hesbusii, per quam sine medio termino quilibet ex quolibet licet colligere. Qui non credit in Filium Dei, jam judicatus est. Igitur indulgentiae per modum suffragii defunctis valere non

possunt. Sanusne est, an delirat, qui ita colligit ? Fatemur indulgentias nullo modo professe iis, qui sine fide in Christum dederunt, qui juxta verbum Domini judicati, id est, condemnati sunt. At non inde sequitur, non professe iis, qui cum fide, spe, et charitate migrarunt, et adhuc tamen in locis purgatorii degunt, de quibus sic loquitur S. Augustinus hom. 16 ex lib. L. Homiliarum : « Qui temporalibus penitentias digna gesserunt, per ignem quemdam purgatorium transibunt, de quo Apostolus inquit : Salvus erit, si tamen quasi per ignem ». At, inquit Hesbusius, omnes stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque ea, que gessit in corpore, sive bonum, sive malum : non igitur mortuis aliquid prosunt indulgentiae, aliave suffragia. Respondeo, mortuos quidem ea tautum recipere, quæ gesserunt in corpore, sed eos, qui in fide, spe, et charitate usque ad finem perseveraverunt, id egisse in corpore, ut post mortem suffragis, atque indulgentiis juvari possent. Contra autem eos, qui in peccatis lethalibus usque ad mortem permaneserunt, id egisse in corpore, ut ei post mortem, neque indulgentiae, neque suffragia ultra professo. Sic enim loquitur S. Augustinus in Enchir. cap. 109 : « Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viventium relevari, cum pro illis sacrificium Mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt. Sed eis haec prosunt, qui cum viverent, ut hæc sibi protullessem, meruerunt. Est enim quidam vivendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista, nec tam malus, ut ei non prosint ista post mortem. » Et infra : « Non igitur ista, que pro defunctis commendandis frequentat Ecclesia, illi Apostolice sunt adversa sententia, qua dictum est : omnes astabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque secundum ea, que per corpus gessit, sive bonum, sive malum ; quia etiam hoc meritum sibi quisque, cum in corpore viverent comparavit, ut ei possent ista professe, non enim omnibus prosunt, et quare non omnibus prosunt, nisi propter differentiam vite : quam quisque gessit in corpore ? » Hæc ille. Ad cum autem Apocalypsis respondemus, eos, qui in Domino omni ex parte moriuntur, quales sunt Martyres, quos eo loco præcipue Joannes Apostolus consolatur, plane beatos esse, neque indulgentias, aliisque suffragis indigere,

(1) Dan. IV, 24.

ac de his hunc locum exponunt S. Ambrosius, Haymo, Halsbertus, et Richardus de S. Victore; eos autem qui nulla ex parte in Domino moriuntur, quales sunt homines perditæ, qui sine gratia Dei, et justificatione decedunt, infelices omnino, ac miseris esse, neque indulgentias aliave ultra suffragia eis professe. Sed inter hos quidam sunt mediæ, ut paulo ante ex Augustino didicimus, qui partim in Domino, partim non in Domino moriuntur, in Domino quidem, quia cum fide, spe, et charitate de hac vita decidunt, non in Domino, quia maculae veniales, vel reatus penitentia temporalis illis adhaerent, ob quæ purgatione, atque expiatione indigent. Iste igitur nec tam perfecti sunt, et continuo requiescant a laboribus suis, neque suffragia Ecclesia, vel indulgentiis opus habeant : nec tam sunt imperfecti, ut requiem a penitentia, et laboribus non expectent, vel ut indulgentias, et eleemosynas, aliquis suffragis relevare non possint. Neque mirabitur, nos dicere aliquos mori partim in Domino, partim non in Domino, qui apud S. Augustinum lib. III. ad Bonifacium cap. 3. legerit, homines eosdem propter gratiam Dei, quam habent, esse filios Dei, propter peccata venialia, quibus non carent, esse filios hujus sancti. Illa denique Hesbusii postrema conclusio, blasphemum, et contumeliosum esse in Filium Dei, sanctorum meritis fidere, unde colligatur, omnino non video. Nam neque ex proximis superioribus verbis nascitur, neque ad rem propositum ullo modo facit. Sed jam dictum est, secundum novam Hesbusii logicam, quilibet ex quolibet colligi posse. Tantum autem abest, ut fidere sanctorum meritis, sit vel blasphemum, vel contumeliosum in Filium Dei, ut sit Filio Dei perhorificum, et gloriolum : Quid enim sunt sancti, nisi palmitæ fructus, ejus nobilissimæ vitæ, que dicit in Evangelio : *Ego sum vitiæ, et vos palmitæ?* et quoniam palmitæ omnem virtutem suam ex vite trahunt, certe omnis palmitæ gloria in vita redundat. Itaque cum sanctorum meritis confidimus, Christo confidimus, sine quo illi nihil facere possunt. Neque ita confidimus sanctorum meritis, ut ab illis gratiam, vel gloriam expectemus, sed solum, ut saepè diximus, ut per eorum satisfactions, nobis communicatas, a reatu penitentia temporalis liberemur, vel eorum intercessione a Deo per Christum varia beneficia consequamur.

CAPUT IX.

Respondeatur ad primum caput disputationis Martini Kemnitii de indulgentiis.

Martinus Kemnitius in 4. part. examinis Concilii Tridentini, discussiōnē decretūm concilii de indulgentiis, quod habetur in ult. sess., longissimam, id est, verobissimam more solito de indulgentiis disputationem instituit. Eam nos hoc loco refutare aggredimur, ac Deo bene juvante non magno negotio fraudes ejus et mendacia detegemus, et argumenta, si quæ erunt alicuius momenti, breviter et dilucide refellimus. Sed illud initio lectorem admonitione volo, nolle me tempus ferre in recitandis iis, quæ Kemnitius, ut librum suum pleniorē faceret, ex libris Catholicorum descripsit; que plurima sunt, ut canones omnes penitentiales, quos ex conciliis, ex Burchardo, et ex Gratiano in medium attulit, et alia id genus. Item nolle me repete refutationem aliorum errorum Lutheranorum, qui passim a Kemnitio inculceantur, quamvis ad rem presentem non faciant. Satis enim multa tum in libris aliorum Catholicorum, tum etiam in nostris extant, unde errores illi plenissime confutentur. Denique nolle me verbis sine necessitate contendere, neque convicia, et contumelias, quibus Catholicos passim aspergit, referre, et retrorquere (quod longissimum esset), nisi aliquando nimia ejus impudentia nos cogat aliquid dicere. Igitur duo tantum in hac discussione Kemnitiana disputationis prefare mihi propositum est, ut notem quæ falso Kemnitius nobis imponit, et argumentum ejus adversus indulgentias perspicue, solidèque respondeam.

In primo capite disputationis sue Kemnitius, id est pag. 215. in editione Francofurtensi in octavo, statim quæstionis exposuit, quid videlicet illud sit, quod nomine indulgentiae in hac disputatione accipiatur. Ubi multa sunt, que perperam ab illo dicuntur, ut causam Catholicorum odiosam reddat. « Primum miratur cur Tridentinum Concilium, si pontificias indulgentias non prorsus damnare et abjecere solebat, non saltem earum mentionem sepelierit, vel approbationem suspenderit : cum toti orbi, atque adeo ipsis Pontificis notum sit (ut ipsi loquitur) impudentem et impianum indulgentiarum cunditionem a multis doctis, et piis viris